

(המשך מעמוד 55)

כל ילדיהם של בן-גוריון ופולה נישאו. עמוס נישא למרי, שהתגיירה בניורן רפורמי. כשעמדה בתו גליה להינשא לאיש, קפצה הרבנות והערימה עליה קשיים. אך כמו שאומרת גאולה, הרב גורן יכול לסדר הכל, וכך בא הכל על מקומו בשלום.

ענת נשא בנו הצעיר של עמוס, אלון בן-גוריון, אשה לא יהודיה, שפגש באוניברסיטת קורנל, שם למד ניהול בתי-מלון. אלון ואשתו מתגוררים בארץ. על אלון הופצו שמועות כאילו ירד מן

את זה דווקא היא סיפרה לי. היא היתה אז אחות ובאותה תקופה טיילה מזה שבוע שנים עם איזה פרופסור בבית-החולים שבו עבדה, ואז בבית ידידים, היא הכירה את אבא שבא מארץ-ישראל. היא סיפרה לי שהיו לו עיניים טרוטות, שהיה משלומפר, לא תואר לו ולא הדר, אבל רק פתח את הפה התאחבה הו. "הרגשתי שהוא אדם גדול", אמרה לי. ואז הלכה לפרופסור ואמרה לו, שמאותו הרגע נגמרים העיניים כיניהם. אבא סיפר שהוא בא לחבר ושם פגש את פולה. הוא לא ידע אנגלית

הוא לא הבין. שאלתי אותו — לאן אתה רוצה שתלך, היא הרי אשתך? והוא אמר לי: "חשבתי שתהיה שבועיים אצלך, שבועיים אצל עמוס ושבועיים אצל רננה, ושהיא ואני תראה פעם בשבועיים". אחרי שנים הוא כתב לה: "זכרתי לך חסר נעורייך, אהבת כלולותייך, לכתך אחרי במידבר, בארץ לא זרועה". אני זוכרת שהוא אמר: "אני לא מבין איך יתכן שירמיהו כתב את המישפט הזה, שכליכך מתאים למה שאני מרגיש".

● מה היו היחסים ביניהם? היא העריצה אותו. הוא היה כשבילה אלוהים. היא היתה מתבטלת בפניו, וזה היה מרגיז אותי. הרי היתה לה אישיות משלה. שום דבר לא עור. הוא היה כשבילה הכל — לפניו, לפני הילדים, קודם הוא. אחרי שנולדתי, בא אליה המחור-הפרופסור

הוא היה מחגעג לאמו וחולם עליה. הכרע לו שהוא לא זכר איך היא נראתה, אם היתה שחורה או בלונדיה

שלה, ורצה לקנות לה מתנה. היא אמרה לו: "לי — שום דבר, רק לילדה". עד היום יש לי קערת-הכסף שהוא קנה.

ברגע שפגשה את אבא, שום דבר אחר לא היה קיים עבורה. היא סגרה לו. יחד עם זאת, ראתה שהוא אדם תמים, שלא מכיר אנשים, והגנה עליו. הוא כיבד אותה. לא לקח אותה "פור גרנטר". כל מה שעשתה בשבילו, הוא העריך בצורה לא רגילה. וזה היה יפה. כמה גברים מעריכים כך את נשותיהם? רובם חושבים שמגיע להם.

● היו ביניהם גילויים של חיבה בסומבי?

בסומבי לא. אבל יכולת לחוש, באופן שבו דיבר עליה, בחיבה העמוקה שרוחש לה. הוא היה אומר: "פולה רק מרבת שני רגעים עם בן-ארם, וישר תורה על קנקנו". תכונה שלא היתה קיימת בו. הוא היה אומר: "איך לפולה יש כליכך הרבה קשרים" ואף פעם לא הבין שהקשרים הם בזכותו. כזה נאיבי היה כמו ילד קטן.

● הם גרו בחדרים נפרדים? כשהתבגרנו מאוד. כשהיינו ילדים, היתה לנו דירה קטנטנת בשכונת-הפועלים. הם ישנו בחדר-המגורים.

● שכונת-הפועלים היתה במקום שבו שוכן היום בית בן-גוריון? כן. גרנו שם 1935. אז זו היתה דירה קטנה. לאט לאט בנו. קודם גרנו באלנבי, ליד אולם יאשה חפץ, וקודם בירושלים בימדי-משא. הלכתי לכיתה אלף בבית-ספר למל.

אחרי שנים, קראתי אני לבני בכורי יריב — ואם תיוולד בת, יש לקרוא לה גאולה. חצי שנה אחרי שנולדתי היא עדיין לא שלחה לו תמונה. עד היום אני לא מכינה את זה. הוא ביקש תמונה, ואז היא שלחה תמונת-עירום שלי, שוכבת על הבטן. מאוחר היא כתבה באנגלית: "אני מקווה שאם אני הצלחתי להתחתן, הבת שלי יותר יפה, אז גם היא תצליח להתחתן".

כשהייתי בערך בת שנה הוא בא אליה לאמריקה, ואז הם נסעו לאנגליה, שם נולד עמוס. כעבור ארבע שנים נולדה רננה, בדיוק ביום שבו נוסדה האוניברסיטה על הרצהופים.

ככלל, הסיפור עם השמות נורא מצחיק. הוא חשב שאני היא הגאולה הראשונה. והנה, כשהייתי בת 12 באנו לעיך-חרוד וגילינו שיש שם גאולה יותר מבוגרת ממני, שהיא בעצם הגאולה הראשונה.

אבא נורא אהב את עמוס הנביא, בעיקר בגלל שהיה בוקר, וכשנולד עמוס, הוא היה בטוח שזה העמוס הראשון מאז הנביא. ואז הסתבר לו שלברץ מדגניה יש בן יותר מבוגר מעמוס, בשם עמוס.

לגבי רננה, הוא היה בטוח שהיא הרננה הראשונה. והנה אני מכירה את ד"ר רננה גוטמן מצהלה. כשהתברר לי שהיא מבוגרת מרננה שלנו בחצי שנה, אמרתי לעצמי — אילו אבא היה יודע את זה.

כשנולד יריב בני, אבא היה בחו"ל. החלטתי מראש לקרוא לו יריב. אבא לא ידע ושלח מיכרץ: "אם אין שם לילד, אנא קיראו לו יריב". הסתבר שגם יריב שלנו אינו היריב הראשון. לבן-הארון יש יריב יותר מבוגר מיריב שלי.

● היחסים בין אביך ואמך היו מאוד מיוחדים. לפעמים היה נדמה כאילו הוא מתייחס אליה לא רק כאל רעייה, אלא גם כאל אמו. הוא היה נשמע לה. היא היתה מאכילה ומלבישה אותו.

אמא שלו מתה כשהיה בן 11, והיא נשארה חקוקה בזכרונה כנושא להעריצה. אבא היה ילד חולני. מאחר שהיה צורך לנסוע איתו בכל חורף לכפר, אמו היתה משאירה את כל הילדים ונוסעת איתו. זו היתה בעיניו הקרבה יוצאת מן הכלל. הוא תמיד דיבר על זה. הוא היה מתגעגע אליה, אבל אפילו תמונה שלה לא היתה לו. הלום אחד תמיד חזר אליו. הוא היה משוחח עם אמו. רצה לראות איך היא נראית, והיא היתה נעלמת. זה שיגע אותו, שהוא אפילו לא ידע איך היא נראית — בלונדיה או שחורה. זה הטריד אותו מאוד.

בשבילו, אמא היתה משהו שמעל ומעבר. אמא היתה צועקת ומרציבה לנו. כשהיינו באים להתלונן, הוא תמיד היה מצדיק אותה. הוא היה אומר: "אמא תמיד צודקת", והוא לא התכוון לאמי הפרטית, אלא לכל אם.

כשקם צה"ל הוא הכריח את כל הקצינים לעזבת את שמם. לסקוב אמר לו: "אני לא אשנה את שמי. נולדתי במשפחה ענייה אבי היה עגלון בחיפה ונהרג עליידי הערבים. נשארה אמי שטיפלה בנו במסירות אין קץ, אם אשנה את שמי, אמא תחשוב שאני מתבייש בשם משפחתנו". אבא אמר לו: "לסקוב, לעולם אל תשנה את שמך".

כשהלך לשדה-בוקר חשב שילכו אחריו, אך לא עלה ברעתו שגם אמא תלך איתו. כשהלכה,

הינים עמית רמי, היושב לצד סבתו. גאולה, קרוי על שמו של רמי הלמרין. צלם העולם הזה שנפל במלחמת יום-הכיפורים. ארז יושב לצד אמו, אורית, נכדתו של בן-גוריון. ארז בן ה-6 מכנה את בן-גוריון "סבא-רבא", ומרבה להתגאות בו לפני חבריו.

והיא היתה מעתיקה לו חומר מספרות. כעבור כמה ימים הוא הציע לה נישואין, אבל קודם הוא אמר לה שהנישואין יתאפשרו רק בכמה תנאים. היא היתה אחות והרוויחה די טוב. הוא אמר לה — אני חוזר לפלסטיין ושם יש חולות ושממה, כל הנחיות שיש לך פה לא תהיה לך שם, אבל כמשך השנים אני מבטיח לך שעוד אאפשר לך לעשות אמבטיית מחלב. חוץ מזה הוא אמר לה שהוא מתגייס לגרוד העברי.

נו — אמא אמרה לעצמה — פלסטיין מילא, אבל לגרוד העברי אחר-כך היא עשתה חשבון, שעד שיתגייס יעבור זמן, וקיוותה כל הזמן שלא יתגייס.

וכן, יום אחד אבא בא למישרד בניוירוק כשמונה ורבע — והוא היה רייקן גדול מאוד, אף פעם לא איחר — שאלו אותו: "רוד מה קרה שאיחרת?" והוא ענה: "בשמונה התחתנתי". ואכן, ביומן שלו היה כתוב: 8 בבוקר מישרד הרישום. שום חתונה. שם רישום במשרד הרישום, והם היו נשואים. חבר טוב שלו אמר לו: "רוד, אסדיר לך חופה וקידושין". ואבא השיב לו: "כתוב בתורה שאשה נקנית בשלושה דברים. אחד מהם כבר עשיתי". את זה הוא סיפר לי בעצמו.

● לא היה לו כל יחס לטקס נישואין ברדת משה וישראל?

שום יחס. הוא סיפר לי שהפעם היחידה כימי חייו, שבה חטף טטירה מאביו, היתה כאשר סירב להניח תפילין אחרי הבר-מצווה. אבא העריץ את אביו, אביגור, אך שום דבר לא עור. הוא חטף טטירה ולא הניח תפילין. הוא האמין שיש מי שמסדר את הגשם ואת החורף ואת הקיץ. הוא לא קרא לזה אלוהים. הוא לא היה אדם דתי.

● אחרי שהם נישאו הוא התגייס לגרוד העברי?

אמא כבר היתה בריון, והוא בא והודיע לה — התגייסתי. היא פרצה בככי נוראי והוא השאיר אותה כך עם הבטן. היא כבר לא עבדה אז, והיתה מאוד בודדה. אבל הוא היה כותב לה מכתבים נפלאים. כמו שהוא היה נוקשה כלפי חוץ, בפנים הוא היה לגמרי אחר. הוא כתב לה, ואני זוכרת את זה בעליפה: "פולה, לא הייתי ראוי לאהבתך ולילדנו שאת נושאת כביטנך, ולילי התגייסתי". מיתבתי אהבה כאלה הוא כתב לה. ממש שירה.

● כשנולדת היה מי שעזר לך?

היא עזרה לעצמה. היא היתה בודדה, בודדה, היא נסעה כשבאה לניוירוק, אבל חוץ מזה — אף לא נפש חיה.

● מתי הם נפגשו שוב?

הוא כתב לה צוואה, שמא לא יחזור. כסף לא היה לו. אפילו לא גרוש וחצי, אבל הוא כתב בצוואה שאם יוולד בן, יש לקרוא לו יריב — לכן,

הארץ, אך הסתבר כי אחד התיירים שהבחין בשמו, כאשר התמחה במלצרות באחד מבתי-המלון בארצות-הברית, הפץ את השמועה.

לגאולה, הנשואה לעמנואל בן-אליעזר, שלושה ילדים: יריב, העוסק בתיקשות המונים, נשוי ואב לשלושה ילדים; מושי, גם הוא עוסק בתיקשות, גרוש ואב לבן ואורית, נשואה ואם לשני ילדים. ארז ועמית-רמי. האחרון קרוי על שמו של צלם העולם הזה רמי הלמרין, שנפל במלחמת יום-הכיפורים. רננה, שהיא פרופסור, נשואה למחנדס, דוד לשם, והיא אם לאורי בן ה-16.

בעוד שברחבי הארץ מסתובבים דוד בן-גוריונים קטנים, עמית בן התשע וחצי, ממחר הצטרף. הוא אינו שבע משמוע סיפורים על סבו המפורסם. הוא מספר שארז, אחיו הצעיר בן השש, נוהג להשווץ כי בן-גוריון הוא הסבא-רבא שלו. ארז אינו יודע בדיוק מי היה סב אמו. הוא רק יודע, שהיה זה איש שכולם מכירים. עמית יודע שבן-גוריון היה

נשאבא נסע לחו"ל, אמא היתה מענידה את הדידה ועובדת בסוכת-המציל. הוא לא ידע

ראש-ממשלה. ביום-השנה למותו מבקשת המורה בבית-הספר שיבא מוסטרים. אורית מדירה רגילה מטקסים ממלכתיים לזיכרו של בן-גוריון. היא עדיין זוכרת את תקופת הפרשה, שבה סבלה לא מעט בשל היותה נכדתו של בן-גוריון. כשגאולה אומרת שזה לא היה קל להיות הבת של בן-גוריון, אומרת אורית: "גם לא הנכדה" ועמית מזדרז ומוסיף: "גם לא הנני".

● אביך סיפר לך פעם כיצד פגש באמך?

עם אבא גאולה בן-אליעזר באחת התמונות המשותפות האחרונות שלה עם אביה הנערץ, דויד בן-גוריון. אחרי מותה של פולה ניהלה גאולה עם אביה שיחות ארוכות על אמה, וסיפרה לאביה דברים שעשתה פולה ולא היו ידועים לבן-גוריון.